

УДК 379.85(100)(477)

Сушко Н.В., Черкаський державний технологічний університет

Сушко Наталія Валеріївна (1972 р.н.). Закінчила факультет технології машинобудування Черкаського інженерно-технологічного інституту в 1995 р. Методист навчально-організаційного відділу Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Здобувач кафедри Історії України Черкаського державного технологічного університету. Тема кандидатської дисертації: *“Шевченківські туристичні маршрути Черкащини: проблеми збереження історичних пам'яток і розробка нових напрямків”*.

Тенденції розвитку міжнародного туризму в Україні

Дана стаття присвячена дослідженню основних тенденцій розвитку міжнародного туризму та застосуванню відповідних кроків для розширення участі України в міжнародному туризмі.

This article is devoted to the studies of basic tendencies of the international tourism development and the application of appropriate steps for extensive participation of Ukraine in the international tourism.

Туризм є однією з найприбутковіших галузей економіки, тісно пов'язаний з історією, географією, архітектурою, медициною, культурою, спортом, філософією та іншими науками. Сучасна індустрія туризму – одна з найбільш швидко прогресуючих галузей світового господарства.

На початку XXI ст. туризм за обсягами доходу посів третє місце серед провідних галузей світової економіки.

Україна має всі необхідні умови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму. Насамперед, знаходячись у самому центрі Європи, на перехресті важливих міжнародних транспортних коридорів, вона має сприятливі природно-кліматичні умови, багаті історико-культурні можливості, людські та матеріальні ресурси. Але, щоб створити в Україні конкурентоспроможну туристичну індустрію, треба вивчати, аналізувати та впроваджувати досвід держав, де туризм є однією із найбільш прибуткових галузей економіки.

В науковій літературі України розглядалися шляхи розвитку міжнародного туризму. В працях українських учених таких, як В.Ф.Кифяк, В.К.Федорченко, Т.А.Дьорова [1] та ін., аналізувалися окремі аспекти розвитку міжнародного туризму в Україні. Але недосконале законодавство, політична нестабільність, демографічні зміни потребують постійного вивчення цієї проблеми. Мета даної статті – проаналізувати основні тенденції розвитку міжнародного туризму в Україні.

15 вересня 1995 р. Верховна Рада України схвалила Закон України “Про туризм” [2]. Вперше в історії України був прийнятий законодавчий акт, який підвів правовий фундамент під діяльність всіх туристичних підприємств і організацій незалежно від форм власності, спрямований на стимулювання їхньої роботи в умовах переходу до ринкової економіки, оптимальне регулювання взаємовідносин в цій галузі між органами державної влади і управління, підприємницькими структурами. У законі підкреслюється, що держава проголошує туризм одним із пріоритетних напрямків розвитку національної культури та економіки і створює сприятливі умови для туристичної діяльності. Введення в дію Закону України “Про туризм” відкрило нові перспективи для подальшої роботи по реформування галузі туризму [3].

В економіці сучасної України міжнародний туризм повинен зайняти важливе місце. Одним з пріоритетних завдань Державної програми розвитку туризму в Україні на 2002-2010 рр. [4] є становлення в Україні сучасного високоєфективного і конкурентоспроможного туристського комплексу. Адже це найбільш прибуткова галузь, вона постійно створює робочі місця, залучає інвестиції у розбудову інфраструктури, що покращує життя населення та підвищує якість обслуговування туристів. За своїм потенціалом Україна має всі можливості стати туристичною державою світового рівня. Розширення міжнародних зв'язків відкриває перспективу для просу-

вання національного туристичного продукту на світовому ринку, залучення до інформаційного простору передового досвіду організації туристичної діяльності.

Реалізація програми передбачає створення нормативно-правової бази, формування сучасного вітчизняного туристського ринку, поглиблення спеціалізації і кооперації в роботі туристських підприємств, забезпечення умов для розвитку різних видів внутрішнього і в'їзного туризму, інтеграцію України до системи світового туристського ринку, розвиток міжнародного співробітництва в сфері туризму, а також вирішення цілого комплексу завдань у сфері підготовки кадрів для галузі [5].

За даними Адміністрації Держприкордонслужби України, з метою туризму у 2003 р. Україну відвідало 12,5 млн. іноземців. Кількість громадян України, які виїжджали за кордон, станови-

ла 14,8 млн. При цьому у 2001 р. Україну відвідало 11,9 млн. іноземців, а виїхало за кордон 15,6 млн. українців. При порівнянні цих даних спостерігається зростання у 2003 р. в'їзного туризму на 4,8% та зменшення виїзного туризму на 5,1% [6; 7].

Аналіз офіційної статистичної інформації свідчить про повільний, але постійний розвиток туризму в нашій країні в останні роки. Потік іноземних туристів у 2003 р. збільшився на 36% порівняно з 2000 р., а кількість виїжджаючих громадян України збільшилася на 17,2%.

Переважає кількість туристів перебувала в Україні в 2003 р. з метою відпочинку і спортивно-оздоровчого туризму (63,1%) та у службовій поїздки (26,8%). При досить значних природно-оздоровчих ресурсах України лікувальний туризм ще не дістав тут достатнього розвитку: він приваблює лише 4,9% туристів (табл.1) [8].

Таблиця 1

**Розподіл туристів за категоріями та метою відвідування
(у тис. чол.)**

Мета обслуговування	Кількість туристів по рокам			В тому числі								
				Іноземних			Громадян України, що виїжджали за кордон			Громадян України, охоплених внутрішнім туризмом		
	2000	2002	2003	2000	2002	2003	2000	2002	2003	2000	2002	2003
Всього обслуговано туристів	2014	2265	2857	378	418	591	285	302	344	1351	1545	1922
У т.ч. тих, хто прибув у службове відрядження, з метою навчання, бізнесу	634	669	766	120	123	161	85	60	62	429	486	553
З метою дозвілля, відпочинку, спортивно-оздоровчого туризму	1118	1350	1803	207	246	377	157	210	255	764	894	1171
Лікування	91	97	142	22	14	24	1	4	6	68	79	113
Інші	171	139	146	29	35	29	42	28	32	100	86	85

Найбільшою популярністю серед громадян України у 2003 р. користувалася Росія, а також Польща, Угорщина, Білорусь, Молдова, Словаччина, Румунія, Туреччина, Німеччина та Чеська Республіка.

Серед іноземців, які відвідали нашу країну, переважали громадяни (піддані) Російської Федерації, Молдови, Білорусі, Польщі, Угорщини, Німеччини, Румунії, Словаччини, Туреччини та Сполучених Штатів Америки.

При тому, що в'їзний туризм в Україні проголошений пріоритетним, іноземний туризм і

досі не відіграє належної ролі в житті України. Недостатній рівень розвинутої мережі та об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам, низький рівень комфортності, технологічна відсталість галузі, низький рівень обслуговування – все це не дає змоги приймати іноземних туристів у бажаній кількості та на належному рівні.

Кількість готелів на Україні в 2003 році зменшилася з 1308 до 1218 порівняно з 2000 роком (6,9%) (табл. 2.).

Таблиця 2
Готелі та інші місця для короткотермінового проживання по Україні [9]

Роки	Кількість	У % порівняно з 2000 роком
2000	1308	
2002	1254	95,9
2003	1218	93,1

Розвиток туристичної інфраструктури у мережі міжнародних транспортних коридорів (МТК) є одним із засобів прискорення розвитку туризму в Україні. У поєднанні з потужним туристичним потенціалом нашої країни цей факт може стати важливим фактором розвитку вітчизняної економіки.

Для становлення індустрії туризму необхідно формування законодавчої та нормативної бази у сфері туризму з урахуванням норм міжнародного права.

З метою розвитку і координації туристичних обмінів, погодження політичних, економічних, соціальних і культурних аспектів діяльності була реорганізована в 1969 р. згідно з резолюцією Генеральної асамблеї ООН неурядова організація МСОТО в міжурядову Всесвітню туристичну організацію (ВТО).

За прогнозами Всесвітньої туристичної організації, обсяги міжнародного туризму зростатимуть щороку в середньому на 4%. За 2001 рік кількість туристів досягла близько 700 млн. чол., збільшившись більш, ніж на 7% [10].

Важливе значення в нормативно-правовому забезпеченні розвитку туризму набуває законодавство з питань туризму. В 2005 р. Україна набула членства в Європейській туристичній комісії, яка є стратегічним альянсом європейських національних туристичних організацій для просування на світовому ринку. Членами комісії є всі 25 країн Євросоюзу, а також Болгарія, Хорватія, Ісландія, Монако, Норвегія, Румунія, Швейцарія, Туреччина, а тепер і Україна.

Зі вступом до ЄТС Україна має можливість скористатися допомогою міжнародних туристичних експертів, а також отримує додаткові можливості для промоції туристичної України у країнах Євросоюзу та в Азії і Америці.

На черговому засіданні Ради туристичної організації України головна увага була зосереджена на актуальних проблемах розвитку туристичного підприємництва, зокрема запровадження коректного оподаткування ПДВ послуг з туризму в залежності від того, експортуються чи імпортуються туристичні послуги, відстоювання неприйнятності запровадження готельного збору, відміни обов'язковості застосування ваучера всіма туристичними підприємствами та спрощення технічних засобів при його виготовленні, поширення практики спрощення візових формальностей для в'їзду в Україну, необхідності скорочення кількості документів для відкриття ше-

нгенських віз, встановлення більш короткого терміну їх оформлення, подолання суттєвих недоліків чинного законодавства, гармонізації українського законодавства про туризм з нормами міжнародного права та інше.

Фундаментом для становлення індустрії туризму є формування законодавчої та нормативної баз у сфері туризму з урахуванням норм міжнародного права. Серед основних напрямів розвитку відповідної нормативно-правової бази є розробка проектів правових актів з питань забезпечення державного регулювання міжнародної торгівлі туристичними послугами з урахуванням членства України у ВТО, створення економічних і правових механізмів щодо пріоритетної підтримки в'їзного та внутрішнього туризму, законодавче оформлення і практичне дотримання державних гарантій та системи безпеки для іноземних і вітчизняних туристів, правове врегулювання питань стимулювання інвестицій у туристичну сферу (включаючи мережу МТК), підготовку проектів і укладання нових міжурядових угод, а також угод між спеціалізованими національними та іноземними органами управління про співробітництво в сфері туризму.

Розвиток туристичної інфраструктури в мережі МТК повинна ґрунтуватися на дослідженнях тенденцій щодо розвитку світового ринку туризму і туристичних потоків, а також кон'юнктури і цін на ньому, комплексному аналізі стану українського ринку туристичних послуг і прогнозах щодо реальних інвестицій для розвитку туристичної інфраструктури.

Для вирішення проблеми фінансового забезпечення доцільним є запровадження у зоні МТК спеціального режиму інвестування, який сприятиме стимулюванню реалізації інвестиційних проектів, забезпеченню заінтересованості іноземних інвесторів і збільшенню масштабів їх участі, залученню як вітчизняного, так і іноземного банківських капіталів, забезпеченню державних гарантій щодо зниження ризику інвестиційних проектів, підвищенню ефективності інвестицій, посиленню ролі кредитування, перетворенню його на переважну форму інвестиційних процесів щодо розвитку туризму на МТК.

Важливим фактором є також організація та регулювання туристичної діяльності на МТК, до якої входить розширення міжнародного співробітництва у сфері розвитку туризму, розробка спеціальних туристичних маршрутів у мережі МТК для туристів, які подорожують групами, та

схеми підключення до них об'єктів туристичної інфраструктури [11].

Вирішення цих проблем сприятиме успішному розвитку міжнародного туризму в нашій державі.

Література

1. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці: Книги – XXI, 2003; Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2002.
2. Про туризм: Закон України від 15.09.95 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241.
3. Скрипник В. Галузь, за якою майбутнє // Урядовий кур'єр. – 1995. – 26 вересня. – С. 9.
4. Туристична діяльність: Нормативна база / Упор. Роїна О.М. – К.: КНТ, 2005. – С. 30.
5. Кифяк В.Ф. Вказ. праця. – С. 29.
6. Статистичний щорічник України за 2003 рік. – Київ: Консультант, 2004. – С. 520-521.
7. Белеєнко Л.Б. Tourism Industry: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2005. – С. 18.
8. Статистичний щорічник України за 2003 рік. – С. 521.
9. Там само. – С. 520-521.
10. Кифяк В.Ф. Вказ. праця. – С. 29.
11. Прейгер Д., Малярчук І. Розвиток іноземного туризму в Україні в контексті розбудови міжнародних транспортних коридорів // Економіка України. – 2001 – № 6. – С. 20-28.

Надійшла до редколегії 22.01.2006 р.